

Despre activitatea numismatică a preotului și arheologului vâlcean Gh. I. Petre-Govora

Valentin Dolfi*

* Biblioteca Publică „Alexandru Iliescu”, Băile Govora, România, e-mail: bibliotecagovora@yahoo.com.

Abstract: *About the numismatic activity of the priest and archaeologist from Vâlcea Gh. I. Petre-Govora.* Best known as an archaeologist and founder of the museum from Băile Govora that bears his name, the priest Gh.I.Petre-Govora was also a very passionate and informed numismatist, active member of the Romanian Numismatic Society from May 26, 1996. The collaboration with his holiness began when I started to gather information about the monetary discoveries on the Valcea County terittory, in order to draw up a numismatic repertoire. With generosity that characterized his entire life, he gave me his notes on coin findings that he owned at the time.

Reading his notes, and from the discussions that followed, I found out that Gh.I.Petre-Govora had coins from some isolated discoveries: Arnota, Bunești, Racovița, Stolniceni, but also coins from a few hoards discovered or recovered from the Vâlcea County terittory: Bunești, Copăcenii (Tulghieș) Frâncești, Ionești Govorii, Jiblea, Râmnicu Vâlcea and Roești, which formed an important numismatic collection, given piece by piece, as a goodwill gesture, as he told me, to different personalities of the time, who visited him at home or at the museum.

Keywords: Gh. I. Petre-Govora, archaeologist, numismatist, numismatic collection.

Cunoscut mai ales ca arheolog și întemeietor al muzeului din Băile Govora care îi poartă numele, preotul Gh. I. Petre-Govora a fost și un pasionat și avizat numismat, membru activ al Societății Numismatice Române, din 26 mai 1996.

Colaborarea cu sfinția sa, a început atunci când am început să adun informații despre descoperirile monetare de pe teritoriul județului Vâlcea, în vederea întocmirii unui repertoriu numismatic. Cu

generozitatea care l-a caracterizat întreaga sa viață, mi-a oferit însemnările sale, în care își notase date despre descoperirile monetare de care avea cunoștință la vremea respectivă.

Parcurgându-i însemnările, dar și din discuțiile care au urmat, am aflat că Gh. I. Petre-Govora deținuse monede din câteva tezaure, dar și monede descoperite izolat pe teritoriul județului Vâlcea, care, în timp, alcătuiseră o importantă colecție numismatică, dăruită piesă cu piesă, în semn de bunăvoință, după cum mi-a mărturisit, unor personalități ale vremii care îl vizitaseră acasă sau la muzeu. Din colecția personală nu mai păstra nicio monedă, dar avusese grijă să fotografieze piesele mai importante. Folosind fotografiile și datele din însemnările sale, am reușit să identific și să prezint unele dintre aceste descoperiri monetare în repertoriul meu numismatic¹.

Însemnările² grupate sub titlul “Descoperiri monetare în nord-estul Olteniei” - titlu corectat apoi cu cerneală albastră “Descoperiri monetare în jud.Vâlcea” - au următoarea prefață: “Descoperirile monetare din nord-estul Olteniei intrate deja în literatura arheologică cât și cele inedite, pot contribui la cunoașterea aprofundată a dezvoltării societății omenеști și a relațiilor de schimb de pe teritoriul Daciei subcarpatice. Pentru cunoașterea mediului arheologic în care s-au găsit aceste documente monetare - cele mai multe întâmplător - cât și a componenței lor, este necesară o cercetare la fața locului, cu care ocazie se pot verifica datele existente și eventual, completa cu altele noi. O relatare succintă a acestor descoperiri face obiectul prezentei expuneri, care va ajuta în parte la cunoașterea circulației monetare în Dacia liberă și din epoca dominației romane, desigur, ele nepretându-se la interpretări generale, ci trăgând numai unele concluzii de ordin singular, mai ales că majoritatea tezaurelor rămân încă incomplete. Aceste informări verificate pe teren, pot face obiectul viitoarelor sinteze numismatice ce se pot realiza asupra trecutului daco-getic, înainte și după cucerirea romană și inclusiv asupra circulației monetare în regiunea nordică a Olteniei³”.

Din descoperirile izolate, au intrat în colecția Gh. I. Petre-Govora, monedele de la: Arnota⁴ (tetradrahmă; AR; 14,25 g; 24 mm), emisiune postumă de tip *Filip al II-lea*, achiziționată de Gh. I. Petre-Govora și

---

¹ Dolfi 2016.

² Petre-Govora.

³ Petre-Govora, fila 1.

⁴ Dolfi 2016, p. 13.

dusă spre identificare arheologului și numismatului C. Preda, la Institutul de Arheologie “Vasile Pârvan”; Bunești⁵ (*foliis*; AE; Lugdunum; 315-316 d.Chr.; Av. *IMP CONSTANTINVS AVG*; Rv. *SOLI INVI-CTO COMITI PLG*), emisiune de la Constantin I, descoperită în anul 1974; Racovița⁶ (denar, AR; 3,26 g; 19 mm; Roma; 48 î.Chr.), moneda datând din timpul magistratului Lucius Hostilius Saserna i-a fost încredințată lui Gh. I. Petre-Govora, de către preotul Radomirescu din localitate.

Gh. I. Petre-Govora consemnează și date referitoare la mai mulți denari romani, păstrați în propria colecție și descoperiți izolat, pe teritoriul satului Stolniceni⁷: 1 denar republican găsit în anul 1966 (AR; 3,79 g; 17 mm; Roma; cca.115-114 î.Chr.), aparținând magistratului monetar Marcus Cippius (Av. Capul cu coif al Romei spre dreapta, legenda *M.CIPI.M.F*; Rv. Victoria în bigă, ținând în mâna dreaptă o ramură de palmier, în exergă *ROMA*) și 6 denari imperiali, emisiuni de la Antoninus Pius (pentru Marcus Aurelius Caesar; 2,85 g; 17 mm, monedă găsită în vara anului 1963, într-o săpătură de grădină), Caligula, Severus Alexander, Volusianus, Quietus și Carus.

Din Țara Loviștei provine un *aureus*⁸, achiziționat de Constantin Gibescu din Poienari, de la un învățător și ajuns în posesia lui Gh. I. Petre-Govora. Moneda are pe avers bustul Matidiei drapat spre dreapta, părul strâns în creștet cu dublă diademă și legenda *DIVA MATIDIA AVGVSTA*, iar pe revers, vultur stând pe un sceptru cu aripile deschise, capul spre stânga și legenda *CONSECRATIO* (AV; Roma; 7,25 g; 20 mm; 98-117 d.Chr.). Extrem de rară, moneda este cunoscută în doar câteva exemplare și a fost prezentată de Gh. I. Petre-Govora, în lucrarea “Aureii imperiali în Dacia Romană”⁹.

Dintr-un un tezaur descoperit “în curtea Bisericii Sf. Dumitru Rm. Vâlcea, în săpături, de soldați care au găsit un tezaur mare (o căciulă) – nu se știe rostul lor”, s-au păstrat în colecția Gh. I. Petre-Govora 3 dinari ungurești din argint, Ferdinand I de Habsburg (1526-1564),

---

⁵ Dolfi 2016, p. 21.

⁶ Dolfi 2016, p. 57-58.

⁷ Dolfi 2016, p. 71.

⁸ Dolfi 2016, p. 72.

⁹ Petre-Govora 2003.

emisiuni din 1530, 1550 și 1557 (Av. *PATRONA VNGARIE K B*, Rv. *FERDINAND.D.G.R.VNG.*)¹⁰.

Din tezaurul descoperit la Bunești¹¹, în anul 1922, au intrat în colecția Gh. I. Petre-Govora cinci monede - două monede (11,40 g, 23 mm; 13,11 g, 22 mm), prin bunăvoința învățătorului Mihai Popescu din aceeași comună, trei monede fiind achiziționate de Gh. I. Petre-Govora de la Ion S. Preda, fiul descoperitorului; din lotul III, recuperat de la Copăceni¹², al tezaurului descoperit la Tulghieș, com. Mireșu Mare, jud. Maramureș, achiziționează în anul 1968 10 piese pentru propria colecție; din tezaurul de la Frânțești¹³, 16 piese au intrat în colecția Gh. I. Petre-Govora (12 monede identificate de mine în însemnări: Marcus Antonius, Nerva, Nero, Commodus, Faustina 2 ex., Vespasianus 2 ex., Antoninus Pius, Domitian, Nerva Traian, Galba), precum și un fragment din vasul în care fusese depozitat tezaurul, lucrat la roată, în pastă de culoare cenușie; din tezaurul de la Ionești Govorii¹⁴ descoperit în anul 1963, păstrează o monedă (antoninian; Roma; 241-243 d.Chr.; Ag; 4,98 g; 21x22 mm. Av. *IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG*, Rv. *AETER-NITATI AVG*); din tezaurul descoperit în anul 1954, la Jiblea¹⁵, achiziționează 4 piese (12,50 g, 24 mm; 13,15 g, 25 mm; 13,88 g, 25 mm; 12,50 g, 25 mm); din tezaurul de la Roești¹⁶, descoperit în anul 1912, preotul I. Giuran din com. Oteșani îi încredințează lui Gh. I. Petre-Govora, în anul 1965, 3 denari romani republicani: M.Vargunteius (3,79 g; 19 mm; Roma; 102 î.Chr.), C.Norbanus (3,90 g; 19 mm; Roma; 82 î.Chr.) și o imitație după un denar roman republican (3,28 g; 17 mm), cu precizarea că îi are de la tatăl său Iorgu Giuran, din com. Roești, care a fost și descoperitorul tezaurului.

În finalul însemnărilor sale¹⁷, Gh. I. Petre Govora concluzionează: “Descoperirile monetare relatate mai sus, dovedesc că partea nord-estică a Olteniei, avea o puternică dezvoltare economică și documentează prezența populației geto-dace în centrele sau nu mult

---

¹⁰ Dolfi 2016, p. 62.

¹¹ Dolfi 2016, p. 20.

¹² Dolfi 2016, p. 24.

¹³ Dolfi 2016, p. 33-34.

¹⁴ Petre-Govora 1968; Dolfi 2016, p. 39-40.

¹⁵ Dolfi 2016, p. 41.

¹⁶ Dolfi 2016, p. 65.

¹⁷ Petre-Govora, fila 10.

mai departe de locul acestor descoperiri. Drumurile comerciale, ca cele de pe Valea Oltului, Valea Luncavățului, Bistriței, Govorei, etc., unde s-au găsit depozite monetare sau monede izolate, atestă deasemeni o intensă activitate economico-politică. Atât moneda dacică, cât și cea romană republicană, satisfac legăturile comerciale în aceste regiuni, între triburile geto-dace și lumea din afară, încă din ultima jumătate a sec.III î.e.n. și până la ocupația romană. În timpul ocupației, moneda imperială are aceeași circulație până la pătrunderea dacilor liberi din stânga Oltului, când găsim tezaure ascunse în grabă și întărituri romane incendiate, cum este cel de la Ionești Govorii, la începutul domniei lui Filip Arabul. Prezența pe teritoriul Olteniei de nord-est, a numeroase și masive tezaure monetare, ca cele de la Căineni cu 235 monede imperiale, Olteni cu 300 monede, Pădurețu cu peste 3000 de monede, Frâncești cu peste 1400 monede, împreună cu cele expuse mai sus, schițează aria geografică a circulației monetare între secolele III î.e.n.- III e.n.”.

Deși activitatea numismatică a preotului Gh. I. Petre-Govora nu a fost la fel de bogată și de spectaculoasă în descoperiri ca activitatea sa arheologică, prin cele câteva articole pe care le-a scris, o putem considera cel puțin la fel de importantă. În articolul „Contribuții la cunoașterea tipului monetar dacic cu cap ianiform¹⁸” susține ipoteza că centrul de emisie al acestui tip monetar a fost în nord-estul Olteniei, pe actualul teritoriu al județului Vâlcea, unde este semnalată o aglomerare de descoperiri conținând acest tip monetar, care apare în tezaure împreună cu tipurile *Prundu-Jibla* și *Larissa-Amphipolis*.

În articolul “Mărturii arheologice și numismatice privind perioada traco-dacică în nord-estul Olteniei¹⁹”, enumerând cele mai importante descoperiri conținând tipul monetar cu *cap ianiform*, Gh. I. Petre-Govora susține din nou, că centrul de emisie al acestor monede a fost în nord-estul Olteniei, pe actualul teritoriu al județului Vâlcea, datorită numeroaselor descoperiri izolate dar și tezaure care conțin acest tip monetar, de la: Râmnicu Vâlcea, Bivolari, Bugiulești, Bunești, Govora-Sat și Polovragi, delimitând în acest fel și aria de răspândire a tribului burilor dacici. Începând cu domnia lui Burebista, triburile geto-dacice renunță la moneda locală, imitând fidel denarul roman republican, prezent în circulația monetară din nord-estul Olteniei, prin

---

¹⁸ Petre-Govora 1979.

¹⁹ Petre-Govora 1980.

monedele emise de Octavianus Augustus (63 î.Chr.-14 d.Chr.), descoperite mai ales la Buridava dacică-Ocnele Mari.

În lucrarea „Govora de la primii oameni la contemporani²⁰”, Gh. I. Petre-Govora menționează că în satul Măgura, din comuna Mihăești, a fost descoperită o monedă bine conservată (AV; solidus; 20 mm; Av. DNIVSTINI-ANVSPPAVC; Rv. VICTORI-AAVCCCCA CONOB), emisă la Constantinopol, în anii de domnie 527-537, ai împăratului Iustinianus I (527-565 d.Hr.), la cca. 200 de metri nord-est de biserica satului și la 3-4 kilometri depărtare de castrul roman Buridava-Stolniceni. Moneda a fost găsită în anul 1972, de locuitorul N. Bârzan, în timp ce săpa ogorul din apropierea casei sale. Prezența acestei monede ridică numărul monedelor bizantine din aur descoperite în Oltenia la 10 piese, dintre care 5 sunt emisiuni din timpul lui Iustinian, și atestă legăturile economico-politice dintre Imperiul Bizantin și populația daco-romană existentă, dar și faptul că circulația monetară nu încetează după părăsirea Daciei de către administrația romană.

În anul 2010, cu puțin timp înainte de a pleca definitiv la Onești, în îngrijirea fiicei sale, Gh. I. Petre-Govora mi-a mărturisit că monedele sunt cea mai importantă descoperire din întreaga sa carieră de cercetător și arheolog. Aflat la venerabila vârstă de 102 ani, trece la cele veșnice în ziua de 2 martie 2012. Este înmormântat duminică, 4 martie, în cimitirul bisericii „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” a Parohiei Govora Sat, biserică la care a slujit ca preot și duhovnic mai bine de 60 de ani.

BIBLIOGRAFIE

Dolfi 2016 – Valentin Dolfi, Repertoriul descoperirilor monetare de pe teritoriul județului Vâlcea, Societatea Numismatică Română, București, 2016, 157 p. și 23 pl.

Petre-Govora – *Descoperiri monetare în jud. Vâlcea*, Dactilogramă corectată cu cerneală albastră, 11 file numerotate.

Petre-Govora 1968 – Gh. I. Petre-Govora, *Tezaurul monetar de la Ionești Govorii (Condițiile de descoperire)*, în SCN, IV, 1968, p. 207-208.

---

²⁰ Petre-Govora 2001, p. 39.

Petre-Govora 1979 – Gh. I. Petre-Govora, *Contribuții la cunoașterea tipului monetar dacic cu cap ianiform*, Buridava, III, Muzeul Județean Vâlcea, 1979, p. 144-152.

Petre-Govora 1980 – Gh. I. Petre-Govora, *Mărturii arheologice și numismatice privind perioada traco-dacică în nord-estul Olteniei*, Studii vâlcene, IV, 1980, p. 26.

Petre-Govora 2001 – Gh. I. Petre-Govora, *Govora de la primii oameni la contemporani*, Editura Petras, Rm.Vâlcea, 2001.

Petre-Govora 2003 – Gh. I. Petre-Govora, *Aureii imperiali în Dacia Romană*, Editura Patrimoniu, Rm.Vâlcea, 2003, 38 p. și 4 pl.

Anexa nr. 1. Legitimația de membru al Societății Numismatice Române.

Anexa nr. 2. Monede geto-dacice și celtice din colecția Gh. I. Petre-Govora, astăzi dispărute.